

Pravljični december v šolski knjižnici

Fairy Tale December in School Library

Miriam Svete

Izvleček

Branje je ena izmed temeljnih veščin, ki jo razvijamo v osnovni šoli. Pri motiviranju za branje ubiramo različne poti. V prispevku pokažem, kako smo prek branja pravljic in temeljitega pogovora o njih decembra učencem vzbujali zanimanje za branje leposlovja. K branju smo pritegnili starejše učence, ki so usvojili metodo priprave na bralni dogodek in uspešno izpeljali branje mlajšim učencem. Učenci, ki smo jim brali, so po prijetnem doživetju raje obiskovali knjižnico in si večkrat izposodili gradivo.

Ključne besede

branje, šolska knjižnica, pravljica, december, osnovna šola

UDK 027.8:028.5

Abstract

Reading is one of the basic skills being developed in primary school. We choose different paths when motivating pupils to read. This paper shows how we were making pupils interested in reading fiction through reading fairy tales and discussing them in depth in December. We attracted older pupils to read; they learnt how to prepare for a reading event and successfully read to younger pupils. The pupils that had been read to liked visiting the library more after that pleasant experience, and borrowed material more often.

Keywords

reading, school library, fairy tale, December, primary school

UVOD

V prispevku predstavljam enega izmed načinov spodbujanja branja, ki na naši šoli poteka že desetletje. Iz želje, da bi učencem ob koncu koledarskega leta v šolski knjižnici podarili nekaj lepega, se je izoblikovala zanimiva oblika branja učenec – učencu. Dejavnost, poimenovana Pravljični december, se je z leti razvijala in nadgrajevala.

ZAČETKI

Decembrsko vzdušje je nekaj posebnega. Dan je kratek, zunaj pa sivina in mraz, ki ju preganjajo obiski dobrih mož ter praznično okrašena okolica. Prijetno vzdušje nam pomaga bolj zadovoljno preživeti čas do zimskega solsticija. Kot mlada knjižničarka sem se začela spraševati, kakšna naj bo praznična knjižnica. Kaj ponuditi učencem, da se bodo v njej počutili praznično? K temu nekaj že pripomore zunanje okrasje. Dotakniti se z zgodbo otrokove notranjosti in se pogovarjati o vrednotah, s katerimi se spogledujemo še zlasti v prazničnih dneh, se mi je zdelo primerno darilo za učence v decembrskih dneh. Vzeti si čas zanje in brati.

Prvo leto sem izbrala knjigo Brigitte Weninger (2003): *Božične zgodbe za 24 lepih večerov* (Ljubljana: Kres). Kot v adventnem koledarju čokoladice so v knjigi nanizane zgodbe za vsak dan decembra. Želela sem pritegniti učence razredne stopnje, zato se branje poimenovala Opoldanska pravljica. Naključni obiskovalci knjižnice so vsak dan prisluhnili novim in novim zgodbam.

POVEZOVANJE

Naslednje leto sem želela razširiti krog poslušalcev, zato sem z učiteljicami podaljšanega bivanja izbrala najustreznejši termin za branje celotnemu oddelku. Izkazalo se je, da glede na mnoge dejavnosti, ki jih imajo učenci v času podaljšanega bivanja, to niti ni bila lahka naloga. Enkrat tedensko so oddelki podaljšanega bivanja prihajali v knjižnico, kjer sem jim brala skrbno izbrane pravljice in se o njih pogovarjala. Ura je bila za učence sprva presenečenje, nekaj drugačnega. Čeprav že utrujeni, včasih ravno po kosilu, so dobili priložnost, da so

se vživeli v pravljčni svet. Spraševali so, kdaj lahko spet pridejo.

CILJI, TEMATIKA IN METODA DELA

V učnem načrtu za slovenščino zasledimo, da učenci ob književnih besedilih »poleg sporazumevalne možnosti razvijajo doživljajsko, domišljijaskoustvarjalno, vrednotenjsko in intelektualno zmožnost« (Učni načrt za slovenščino, 2011, str. 4) ter še »ohranjajo in razvijajo pozitivni odnos do branja neumetnostnih in umetnostnih besedil. Stik z besedili je zanje potreba in vrednota.« (Učni načrt za slovenščino, 2011, str. 7) Z branjem v prazničnem mesecu sem želela doseči ta cilja. Okolje šolske knjižnice ponuja učencem drugačno spodbudo za tako doživljanje, predvsem pa je bil to neobvezen dodatek v šolskem procesu, ki se kasneje ni preverjal. Tako so lahko učenci povsem sproščeno uživali v branju; krepili smo njihovo potrebo po obisku knjižnice, po stiku z gradivom.

Pri obravnavi pravljic sem sledila šolski interpretaciji umetnostnega besedila, ki »pripravlja in vodi učenca skozi doživljanje, razumevanje in vrednotenje določenega besedila ter mu pomaga pri ponotranjenju postopkov za lastno interpretacijo drugih literarnih besedil« (Krakar - Vogel, 1995, str. 21).

Tem za uvodno motivacijo je pri mlajših bralcih res veliko, saj radi pripovedujejo o svojih doživetjih, ljubljenskih, družini. V trenutku, ko se je pri učencih vzpostavilo zanimanje za vsebino pravljice in ko se je vzbudila pozornost vseh učencev, moramo z občutkom zaokrožiti njihovo pripovedovanje. Takrat je čas, da pokažemo slikanico, ki jo bomo brali. Učenci se umirijo in pozorno prisluhnejo interpretativnemu branju. Ker besedilo že prej večkrat preberemo, lahko delno obrnjeni od slikanice sproti kažemo tudi ilustracije, »tako da besedilo pravljice doživljajo skupaj z ilustracijami« (Jamnik, 1994, str. 53) Ko slikanico zapremo, je čas, da učencu ponudimo kratek premor. Tako se zberejo, včasih povsem zatopljeni v pravljčni svet ali polni empatije, pridejo nekako »k sebi«. Potem jih vprašamo, kakšna se jim je zdela pravljica, kaj jih je v pravljici prevzelo.

Poskušamo izvedeti tudi utemeljitev odgovora. To je učencem včasih zahtevno, a je nujno, da jih navajamo na utemeljevanje svojega mnenja. Nato sledi natančna analiza prebranega besedila. Ob ilustracijah se pogovarjamo o vsebini, vzrokih in posledicah dejanj književnih junakov ter opazujemo njihove lastnosti. Ta del omogoča, da vsi učenci natančno razumejo prebrano besedilo. Ob tem včasih ugotovimo, kako razumevanje besedila za koga ni tako zelo preprosto. Nato skušamo napraviti še sintezo, vrednotenje besedila. Učenci dobijo širši vpogled v besedilo in ga primerjajo s svojim življenjem, se opredelijo, kaj je prav in kaj ne. V besedilu poiščejo neko vodilo za življenje. Povabimo jih, da še kaj izdelajo, narišejo, ali pa sooblikujemo priložnostno razstavo.

PREDAJA BRANJA MLAJŠIM

Postopno sem k branju pritegnila starejše učence, ki so obiskovali knjižničarski krožek. Vodila sem jih skozi pripravo na branje in jim svetovala. Včasih sem nabor pravljic pripravila sama, drugič sem jim pustila bolj proste roke. Ko se je učenec odločil za določeno pravljico, jo je najprej večkrat prebral. Nato pa sem ga vodila skozi potek priprave do same izvedbe. Oblikoval je vprašanja za motivacijo. Opozarjala sem ga na različne pasti, npr. pri zaprtih vprašanjih, kjer dobi odgovor da oz. ne, zaradi česar je potem težje voditi pogovor. Pogovarjali smo se o pravilnem branju besedila. Sami so pripravili tudi vprašanja za pogovor po branju, o katerih smo se skupaj pogovorili in začrtali smer pogovora. Tako so tudi oni ponotranjili tematiko pravljice oz. vrednoto, o kateri so se pogovarjali. Večkrat so pripravili tudi naloge za poustvarjanje, npr. pobarvanke ali druge likovne izdelke, ki so bili povezani z obravnavano tematiko, in tako nadgradili branje. Učenci

so sami izbrali tudi oddelek, v katerem so brali. Nekateri so izbirali po sorodstvenih razmerjih (oddelek, v katerem je bila sestra, sosed, bratranec ...), drugi so raje brali večjim učencem ipd. V pripravo na branje smo z učenci vložili precej časa, saj se mi zdi pomembno, da mladi knjižničar z vodenjem dogodka pridobi pozitivno izkušnjo. Temeljito pripravljen pa bo gotovo bolj suveren pred skupino mladih. Čeprav so se sami javili za branje in se ga veselili, so bili pred dogodkom napeti. Pri premagovanju treme jih je bilo treba vzpodbujati.

Učencem podaljšanega bivanja sem na začetku predstavila mladega knjižničarja in prisostvovala pri branju. Po branju smo z izvajalcem vedno opravili analizo nastopa: kako se je počutil, kaj mu je šlo dobro, s čim ni bil zadovoljen ... Včasih kak nastop kljub skrbni pripravi ni uspel po pričakovanjih in takrat je bila potrebna dodatna beseda spodbude ali tolažbe. Zanimivo se mi zdi, kako hitro so se mladi knjižničarji vživeli v vlogo odraslih. Po tovrstni izkušnji je iz njih zasijalo precej večje spoštovanje do knjižničarskega in učiteljskega poklica. Čutili so, kako je lahko kljub pripravi izvedba včasih vprašljiva in kako se je zahtevno soočiti s situacijami, ki jih niso pričakovali.

PRIMERI NAČRTOVANJA

Za Pravljični december sem izbirala pravljice, katerih dogajanje je postavljeno v zimski čas. V začetnih letih sem vsak dan prebrala drugo pravljico. Kakšno leto smo vsak teden v vseh razredih obravnavali isto pravljico. Ko smo sodelovali v projektu Comenius, smo brali ljudske pravljice, ki so nastale v državah, s katerimi smo bili povezani. Glede na razpoložljivi čas in druge zadalžitve v šoli sem si izdelala bolj ali manj podroben načrt branja. Nekaj primerov načrtovanja podajam tukaj.

PRAVLJIČNI DECEMBER 2010

Pravljica	Vsebinski poudarki za pogovor
Iwamura, K. (1998): Očka snežak . Ljubljana: Epta.	Zimske radosti. Kako izkoriščamo skupni čas v družini? Kdaj je najlepše v družini? Česa ne maramo početi skupaj?

Pravljica	Vsebinski poudarki za pogovor
Kortepeter, P. (2005): Oliverjeve rdeče sani . Ljubljana: Kres.	Kaj je moje in kaj je tvoje? Kaj pomeni deliti? Kaj rad delim in česa ne? Razlika dati – posoditi. Kaj pomeni zamera? Kdaj, kako oprostimo?
Bollinger, M. (1998): Palček Anton . Ljubljana: Slovenska knjiga.	Kaj si želiš v življenju? Kdaj si srečen? Ali bogastvo prinaša srečo? Kdo je bogat?
Lonček, kuhaj: najlepše slovenske ljudske pripovedi (2001). Ljubljana: Mladinska knjiga.	SOSEDI: Ali kdaj kaj podarim? Je to težko? Komu kaj podarim? Lahko podarim čas? Kdo je dober človek? O DEKLICI, KI SE NI SMEJALA: Kaj povemo s smehom? Kaj je to posmeh? Smeh je pol zdravja.
Schreiber Wicke, E. (1993): Ko so bili krokarji še pisani . Ljubljana: Epta.	Kaj pomeni biti prevzetan? Kaj pomeni biti drugačen? Ali je to slabo? Drugačnost nas bogati.
Grindley, S. (2000): Si še moj prijatelj . Tržič: Učila.	Zakaj imamo prijatelje? Kaj si dobri prijatelji delijo med seboj? Ali si prijatelji pomagajo? Se prijatelji tudi skregajo? Kaj prijatelji naredijo, da se spravijo? Pravi prijatelji ostanejo prijatelji za vse življenje.
Huseinović, K. (2006): Zgodba o snežakih . Ljubljana: Karantanija.	Kaj pomeni biti zloben? Kdo je prepuščen sam sebi? Kdo te nauči biti dober, deliti? Zakaj delajo otroci grdobje? Zakaj, kdaj si žalosten? Kako preženemo žalost?
Bourgeois, P. (2005): Franček rad pomaga . Ljubljana: Tehniška založba Slovenije.	Komu največkrat pomagaš? Pri čem najraje pomagaš? Kaj pomeni spoštovati razlike oz. želje? Kaj pomeni, da ima vsak svoj ritem, način dela?
Goodall, J. (1999): Doktor Belko . Ljubljana: Epta.	Kako se počutiš, ko zbolíš? Zakaj imamo ljudje radi domače živali? Kaj nam dajo oz. kako nam pomagajo? Katere živali imamo pri pomoči za zdravstvene namene?
Newman, M. (1998): Ali prijatelji tako ravnaajo? Tržič, Učila.	Kaj pomeni biti prijatelj? Kako se obnašajo prijatelji med seboj? Katera pravila morajo upoštevati?
Abedi, I. (2004): Alberta išče ljubezen . Ljubljana: Kres.	Kaj je to ljubezen? Kaj pomeni nekoga ljubiti?
Baeten, L. (1996): Čarovničkin božič . Ljubljana: Kres.	Kaj delamo za božič? Kako ga praznujemo? Kako okrasimo jelko? Zakaj je lepo ob božiču?
Casalis, A. (2004): Mišek Tip med božičnimi prazniki . Ljubljana: Karantanija.	Komu pišemo za božič? Kdaj smo sebični in hudobni? Kaj je najlepše v božičnem času?

Pravljica	Vsebinski poudarki za pogovor
Holabird, K. (2004): Angelina drsa . Ljubljana: DZS.	Kdaj sem nagajiv? Lahko težave rešimo sami ali nam pomagajo starši?
Hachler, B. (2000): Medvedja skrivnost . Ljubljana: Kres.	Kakšna darila si želiš? Kdaj je človek osamljen? Kdaj vam je lepo z bližnjimi? Kaj imam raje: darilo ali druženje s človekom?
Vainio, P. (1996): Angelček brez perutničk . Ljubljana: Kres.	Kdo so ljudje v stiski? Kaj dobrega naredim sam od sebe? Kdaj meni zrastejo krila?

PRAVLJIČNI DECEMBER 2011

(primer povezave s projektom COMENIUS)

Datum	Pravljica	Vsebinski poudarki za razgovor	Izvajalec/ udeleženci
5. 12.	Dvanajst ujcev . V Za devetimi gorami: slovenske ljudske pravljice (2011). Ljubljana: Mladinska knjiga.	Pogovor o mesecih v letu, posebnostih vsakega meseca s poudarkom na decembru.	OPB 4
6. 12.	Dve pastorki : romunska ljudska. V Zlata skledica: pravljice z vsega sveta (1980). Ljubljana: Mladinska knjiga.	Kaj pomeni biti ranljiv, ubogljiv, dobrega srca in biti len, prepirljiv, hudoben. Kakšne posledice prinesejo posamezne drže?	OPB 2
7. 12.	Kraljična sončnica : romunska ljudska. V Mamka bršljanika: pravljice s celega sveta (1999). Ljubljana: Mladinska knjiga.	Kaj pomeni ubogati, biti priden? Čemu kazen? Kdo je sončen človek?	OPB 1
8. 12.	Pet glušcev : španska ljudska. V Pravljice za leto in dan - januar, februar, marec (1993). Ljubljana: Mladinska knjiga.	Zakaj je pomembno, da poslušamo oz. slišimo? Kaj pomeni preslišati? Igrica: telefončki. Kaj pomeni biti gluh, kako se vedemo do takih ljudi? Govorica gluhih, strpnost.	OPB 3
9. 12.	Pojočni koš : španska ljudska. V Zlata skledica: pravljice z vsega sveta (1980). Ljubljana: Mladinska knjiga.	Ugrabitev. Kako ravnamo s tujci? Kaj je zaupanje? Komu lahko zaupamo?	OPB 5
12. 12.	Berač : španska ljudska. V Pravljice za leto in dan - april, maj, junij (1993). Ljubljana: Mladinska knjiga.	Katera dejanja so strašna oz. kruta? Kaj prinese maščevanje za slaba dejanja? Je to prav?	OPB 4
13. 12.	Sirotica : slovenska ljudska. V Za devetimi gorami: slovenske ljudske pravljice (2011). Ljubljana: Mladinska knjiga.	Odnos s starši. Različnost družin. Primerjava z Grimmovo Pepelko.	OPB 2
14. 12.	Pes in volk : slovenska ljudska. Kako so tudi lahko starci lahko v pomoč : slovenska ljudska. V Za devetimi gorami: slovenske ljudske pravljice (2011). Ljubljana: Mladinska knjiga.	Kaj je to starost? Kdo je star človek? Kaj pomeni, da je nekdo moder človek? Kaj pomeni, da nekoga spoštujemo?	OPB 1
15. 12.	Hodžanin obišče prijatelja : turška ljudska. V Pravljice za leto in dan - julij, avgust, september (1993). Ljubljana: Mladinska knjiga.	Kako presodimo, da je nekdo dober / slab človek? Obleka še ne naredi človeka.	OPB 3

Datum	Pravljica	Vsebinski poudarki za razgovor	Izvajalec/ udeleženci
16. 12.	Kača pod kamnom: slovenska ljudska. V Za devetimi gorami: slovenske ljudske pravljice (2011). Ljubljana: Mladinska knjiga.	Kaj pomeni beseda pravičnost? Je dobrota sirota? Razloži reklo, da je nekdo zvit kot lisica.	OPB 5
19. 12.	Vranja vila: turška ljudska. V Zlata skledica: pravljice z vsega sveta (1980). Ljubljana: Mladinska knjiga.	Kaj pomeni ljubosumnost, zavist? Dobro delo izniči slabo?	OPB 4
20. 12.	Prevzetna drvarka: slovenska ljudska pripovedka (2006). Murska Sobota: Ajda, IBO Gomboc.	Kaj pomeni, da je nekdo pogolten, grabežljiv, prevzetan? Ali bogastvo osreči človeka?	OPB 2
21. 12.	Zlato jabolko: slovenska ljudska. V Za devetimi gorami: slovenske ljudske pravljice (2011). Ljubljana: Mladinska knjiga.	Biti dober, pomagati staršem, prijateljem. Kaj pomeni biti pogolten, skop? Biti bogat in dober oz. bogat in skopuški.	OPB1
22. 12.	Mačeha in pastorka: slovenska ljudska. V Za devetimi gorami: slovenske ljudske pravljice (2011). Ljubljana: Mladinska knjiga.	Kaj je to lepo obnašanje? Zakaj se obnašati lepo? Kaj s tem pridobimo? Kaj pomeni biti vljuden? Biti nekomu za zgled.	OPB 3

PRAVLJIČNI DECEMBER 2013

(primer branja iste pravljice v vseh oddelkih)

Datum izvedbe	Avtor in naslov pravljice (založba)		Izvajalec / udeleženci
9. 12.		Uvod Katere vrste ptičev poznate? Katera vrsta ptičev mi je najbolj všeč? Kako skrbimo za ptice pozimi?	OPB 4
10. 12.	Schreiber Wicke, E. (1993): Ko so bili krokarji še pisani. Ljubljana: Epta.	Vsebinski poudarki za pogovor Zakaj nas drugačnost bogati? V čem sem drugačen od drugih? Kakšen smisel ima, da se dokazujem pred drugimi? Kaj občudujem na drugih ljudeh? Kam vodi nasilje?	OPB 3
11. 12.		Ustvarjanje in 2. razred Pobarvaj list ptičjega peresa in nanj napiši svojo dobro lastnost ali razloge, zakaj se ni vredno pripraviti.	OPB 2. b
12. 12.		in 4. razred Izberi enega izmed naslovov in napiši sestavek: Kako se pravljica konča? Krokarska dogodivščina (opiši krokarsko vragolijo) Moja krokarska družina	OPB 1
13. 12.		Razstava Sneženi mož in krokarski izdelki učencev.	OPB 2. A

ZA KAJ VSE SMO BOGATEJŠI

Najmlajši učenci so pridobili prijetno doživetje branja, ob pogovoru so razkrivali svoj notranji svet in gradili skupni prostor vrednot, ki nas

povezujejo kot ljudi. Ob tem se lahko čudimo, kako dobro zaznavajo odnose med ljudmi in se tudi medsebojno brusijo. Pravljični december jim je popestril decembrske popoldneve

in vsakdanjo šolsko rutino. Povečalo se je zanimanje za izposojno knjižnega gradiva. Učenci, ki redko obišejo knjižnico, so si spet kaj izposodili.

S svojo zavzetostjo so presenetili starejši učenci, ki so brali mlajšim. Pridobili so pomembno izkušnjo priprave in izvedbe bralnega dogodka. Ta izkušnja jim pomaga pri raziskovanju lastnih talentov in je kamenček v mozaiku poklicnega usmerjanja mladih. Nekateri začitijo, da jim je delo z otroki všeč, drugim se zdi zelo

težko in kar povedo, da ne bi bili učitelji.

Postopno se je skozi leta na šoli izoblikovala tradicija in učenci vedno znova sprašujejo, ali bomo letos tudi brali. Dragoceno se mi zdi, kako se učenci po več letih, ko pridejo že na predmetno stopnjo, spomnijo malenkosti z decembrskih branj, npr. kdo jim je bral, kaj smo brali, ali omenijo kak pripetljaj. Dogodek se jim je vtisnil v spomin in ga nosijo s seboj. Tudi zato iz leta v leto vztrajam pri Pravljičnem decembru. ●

Literatura

Fekonja, R. (2004): Branje in pismenost: vloga šolske knjižnice pri spodbujanju branja. Šolska knjižnica, 14 (3), 132–139.

Jamnik, T. (1994). Knjižna vzgoja otrok od predbralnega obdobja do 9. leta starosti. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo in šport.

Krakar - Vogel, B. (1995). Teme iz književne didaktike. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Učenje in poučevanje s knjižnico v osnovni šoli (2002). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Učni načrt. Program osnovna šola. Slovenščina (2011). Dostopno na: http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_slovenscina_OS.pdf (25. 7. 2017).

MIRIAM SVETE, prof. slov. in univ. dipl. soc. kult., knjižničarka in učiteljica slovenščine na OŠ dr. Ivana Korošca Borovnica
Naslov: OŠ dr. Ivana Korošca, Paplerjeva 15, 1353 Borovnica
E-naslov: miriam.svete@guest.arnes.si